

учня. Але існує чималий сумнів щодо успішного залучення кожного учня до бажаної інтелектуальної діяльності. Дуже важко визначити ступінь ефективності роботи учителя за допомогою певних сталих величин. Час освіти та навчання не є синхронним. Асинхронність ще більше посилюється у майстерній концепції, тому що, зачинивши за собою двері класу, учитель уже не несе ніякої відповідальності за навчальну діяльність кожного учня.

Як і альтернативні сценарії навчального процесу, можливі концепції навчання слугують категоріями для аналізу ефективності педагогічних дій та їхніх результатів.

Література:

1. Salais, R. & Storper, M. Les mondes de production, enquete sur l'identite economique de la France. – Paris: EHESS, 1993.
2. Salais, R. Contrat et pluralite des registres pragmatiques de travail. In T. Andreani, J.- F. Guaudeaux & D. Narid (Eds.), L'entreprise, lieu de nouveaux contrats. – Paris: L'Harmattan, 1996. – pp. 211-241.
3. Elisabeth Chatel. Comment evaluer l'education?. – Paris, 2001. – p. 139.
4. Hubermann, M. Assurer la reussite des apprentissages scolaires. Les propositions d'une pedagogie de la maitrise. – Geneve: Delachaux et Niestle, 1988.
5. Bourdieu, P. L'ecole conservatrice. Les inegalites devant l'ecole et devant la culture //Revue francaise de sociologie. – 1966. – № 33. – pp. 325-347.

УДК 371.132

Лінєвич К.А.

ОСОБИСТІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДИТИНИ, ЇЇ ОБДАРОВАНІСТЬ

***Анотація.** У статті висвітлюється проблема обдарованості дитини.*

***Аннотация.** В статье освещается проблема одаренности ребенка.*

***Annotation.** The article tells about the problem of gifted of child.*

У період розбудови держави і виходу її з кризового становища в усіх галузях виробництва, науки, освіти, культури потрібні нові творчі люди, які можуть ставити і вирішувати складні завдання, прогнозувати майбутнє. У час розвитку науки і суспільства ставиться питання про цілеспрямовану підготовку талантів. Стало очевидним, що таланти потрібні, і вже немає часу чекати їх стихійного прояву, стихійного підключення до рішення соціально-економічних завдань. Тому перед наукою постає проблема розв'язання методик пошуку і виявлення обдарованих дітей [3, 3]. Ця проблема сьогодні набуває особливої актуальності.

Над проблемою обдарованості дітей працюють вчені нашої країни та країн зарубіжжя (І. Волощук, С. Захаров, О. Кульчицька, М. Лещенко, Н. Ліфарєва, А. Матейко, Г. Мелхорн, В. Моляко, О. Музика, В. Онацький, А. Савенков, К. Текекс, П. Щербань та ін.). Проте ця проблема до цього часу висвітлена недостатньо. В роботі ми поставили за мету на основі аналізу психолого-педагогічної літератури з'ясувати особистісний потенціал дитини, її обдарованість.

Вчені приділяють значну увагу визначенню особистісного потенціалу обдарованої дитини. Зокрема, М. Лещенко відмічає, що обдаровані діти на перший погляд схожі на своїх ровесників, але відрізняються з-поміж них відмінною пам'яттю, багатою уявою і фантазією, винахідливістю, значним словниковим

запасом у тій чи іншій галузі знань, пошуком причинно-наслідкових зв'язків між явищами, великою допитливістю [4, 12].

Визначаючи риси обдарованих дітей, О. Кульчицька надає перевагу наступним: відчують значну потребу в розумовому навантаженні; легко мобілізують сили для досягнення пізнавальної мети, відрізняються здібністю до зосередження; полюбують класифікувати, систематизувати, схильні до засвоєння енциклопедичних знань; характеризуються високим темпом розумового розвитку; дивують несподіваними співставленнями узагальнення, що відрізняються значною оригінальністю та незвичними творчими способами обробки інформації; обдаровані діти у ранньому віці можуть простежувати причинно-наслідкові зв'язки й робити відповідні висновки; люблять колекціонувати [2, 42].

А. Матейко виділяє такі риси творчої особистості: проявляти фантазію; піддавати сумніву існуючі істини; активний інтерес до проблеми, що вивчається; незалежна інтровертивна позиція, що дозволяє людині стояти на своєму; готовність йти на певний ризик, що гарантує творчий успіх; вміння відірватися від реальності і відійти на деяку відстань, щоб побачити перспективу; творчі особистості відрізняються значними розумовими здібностями, бажанням експериментувати, свободою від внутрішніх самообмежень, незалежністю мислення й дій, високою творчою енергією, прагненням до розв'язання все більш складних проблем. Вчений відмічає, що дитина, яка виділяється із середовища своїх школярів, викликає їхню недоброзичливість. Звідси витікає своєрідний „клопіт” з творчими індивідами, які пред'являють підвищені вимоги, звичайно відходять від „середньої” норми поведінки, мають важкі характери і яким нелегко протистояти тим „добре пристосованим”, що не допускають реалізації нового [5, 12-15].

Г. Мелхорн та Х. Мелхорн, вивчаючи здібності людини, відзначили, що наявність певних задатків можуть вказувати деякі ознаки, які можуть слугувати прикметою видатних здібностей, але не гарантують цього. До них вчені відносять: інтерес до розумової діяльності; компетентність, не властива віку; прагнення відкривати й досліджувати нове; потреба в різноманітній інформації; добра пам'ять; багата фантазія; добре володіння мовою; значний словниковий запас, не властивий даному віку; готовність узяти участь у додаткових заходах, що активізують інтерес до навчання (конкурси, олімпіади, гуртки тощо); вивчення різноманітних книг (у тому числі словників, енциклопедій та ін.); колекціонування, проведення експериментів у домашніх умовах; почуття гумору; підвищена працездатність; прагнення працювати якомога більше [6, 120-121].

О. Музика, визначаючи етапи в розвитку творчо обдарованої особистості, зазначає, що в молодшому шкільному та молодшому підлітковому віці найповніше виявляється етап співробітництва. Гордість від власних досягнень – одне з найсильніших переживань цього періоду. Етап конкуренції в розвитку творчо обдарованої особистості характеризується дещо гіпертрофованим використанням творчості як засобу реалізації потреби у визнанні, засобу соціалізації, що впливає на подальший розвиток здібностей. Але виникає нова проблема: домагання визнання, яке було досі рушійною силою формування ціннісної свідомості, втратило свою опору. Підліток бачить, що те, що раніше заохочувалося, схвалювалося, тепер викликає навіть не байдужість, а насмішки і навіть ворожість. Ті цінності, які проголошувалися як ідеали, до яких треба прагнути, нашоухуються на неприйняття, коли вони засвоєні суб'єктом і він намагається застосувати їх у реальних життєвих стосунках. Перед обдарованими підлітками

постає дилема: розвивати й далі свої здібності чи стати такими, як усі? Схоже, що 95% з тих підлітків, які вже виявили творчі здібності, обирають другий варіант. З цієї причини творча обдарованість є таким рідкісним явищем. Решта 5% залишаються на шляху самовдосконалення завдяки орієнтації на цінності груп вищого рівня. На цьому етапі ціннісна сфера обдарованої особистості потребує підтримки. Вищим рівнем розвитку обдарованої особистості є етап, коли у вирішенні різноманітних життєвих проблем людина орієнтується на власні, суб'єктні цінності. Орієнтація на власні цінності, власні критерії спрямовує потребу у визнанні в русла самоактуалізації [7, 19-22].

На основі окремих характеристик утворюється „портрет обдарованої дитини”, з якого видно, які якості добре розвинуті, а які вимагають підвищеної уваги з боку педагогів, батьків, психолога, на основі чого визначаються завдання подальшої корекційної, психолого-педагогічної роботи. Застосування спостережень у практичній діяльності шкільного психолога не тільки сприяє вивченню індивідуальних особливостей академічно обдарованих дітей а й дозволяє окреслити шляхи для подальшої психокорекційної програми [8, 53].

І. Волощук розкриває проблему соціальних стосунків обдарованих дітей та визначає чинники, що ускладнюють їхні стосунки із ровесниками, батьками та вчителями, серед яких у першу чергу такі: інтелектуально обдарована дитина не сприймається дитячою більшістю у зв'язку з невідповідністю її ігрових інтересів ігровим уподобанням дитячого загалу; такі діти благоволяють перед вдалою грою слів, їм властиве почуття гумору, вони часто бачать смішне там, де інші його не помічають. Це є причиною того, що інтелектуально обдаровані діти сприймаються ровесниками як диваки; обдаровані діти нетерпимі до примітивного, посереднього, що спонукає ровесників жорстко ставитися до них; розвинена інтуїція, багата фантазія, здатність встановити логічний зв'язок між фактами та явищами оточуючої дійсності роблять інтелектуально обдарованих дітей в очах звичайних однолітків „ясновидцями, наділеними даром екстрасенсорного сприймання”. Великою помилкою у зв'язку з цим є прагнення як не помічати унікальні здібності інтелектуально обдарованої дитини, так і чіпляти на неї ярлик аномальності. Тим паче, що такі діти дуже часто самі прилічують себе до „ненормальних”, а тому терпеливо зносять насмішки товаришів [1, 38-40].

Обдаровані діти настирливо переслідують поставлені перед ними цілі, чим вони, як висловлюються Г. Мелхорн та Х. Мелхорн, „діють на нерви” вчителів, бо хочуть знати все більш детально й вимагають додаткової інформації. Вони вміють критично розглядати оточуючу їх дійсність і прагнуть проникнути у суть явищ. Їх не задовольняють поверхові пояснення, які їх ровесникам здаються достатніми [6, 119].

Як бачимо, соціальні стосунки інтелектуально обдарованої дитини нерідко ускладнюються неадекватним роздратованим сприйняттям її унікальності з боку педагогів. За таких обставин умови її перебування в школі можуть бути настільки нестерпними, що вона, щоб не почувати себе відмінною від інших, намагається приховати свою природну унікальність, інтелектуальну обдарованість. Такі дії, безперечно, дорого обходяться як дітям, так і людському суспільству в цілому. Отже, внаслідок своєрідності психіки інтелектуально обдаровані діти в переважній більшості незручні для однокласників, батьків, учителів. Вони, як правило, не в злагоді і з власним „Я”. І. Волощук зазначає, що душевний неспокій та соціальні

проблеми таких дітей підсилюються неправильним вихованням, деформованим сприйняттям дитячої обдарованості [1, 43, 45].

Зробивши аналіз психолого-педагогічних літературних джерел вітчизняних та зарубіжних учених стосовно особистісного потенціалу підлітка, його обдарованості, можна висновити, що при визначенні обдарованості дитини необхідно враховувати якості особистості, а також результати, яких досяг учень у межах своїх інтересів; у певній галузі обдарований учень досягає більш високого рівня розвитку своїх здібностей і більш значних результатів, ніж його однолітки. Обдарована дитина в процесі інтенсивної діяльності в тій галузі, до якої у неї є здібності, досягає видатних результатів.

Література:

1. Волошук І.С. Педагогічні основи розвитку творчих здібностей молодших школярів в умовах сільської загальноосвітньої школи. Дис. ...доктора пед. н. – Київ, 1998. Інститут педагогіки АПН України.
2. Кульчицкая Е.И. Методика диагностики интеллектуальной одаренности // Обдарована дитина. – 2003. – № 3. – С. 39-44.
3. Кульчицька О.І. Соціальне середовище у розвитку обдарованості // Обдарована дитина. – 2004. – № 8. – С. 2-9.
4. Лещенко М.П. Є у Полтаві така школа... // Обдарована дитина. – № 2, 2002 р.– С.12
5. Матейко А. Условия творческого труда / Пер. с польск. Д.И. Иорданского. Под ред. и с послеслов. Я.А. Пономарева. – М.: Мир, 1970. – 303 с.
6. Мелхорн Г, Мелхорн Х. Гениями не рождаются. Общество и способности человека: Кн. для учителя: Пер. с нем. – М.: Просвещение, 1989. – 160 с.
7. Музика О.Л. Технічна обдарованість: ціннісна регуляція розвитку // Обдарована дитина. – № 2, 2002. – С. 17-23.
8. Онацький В.М. Спостереження як засіб вивчення академічно обдарованих дітей // Обдарована дитина. – № 5, 2002. – С. 44-54.

УДК 371.4

Макарчук В.В.

ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ПРОДУКТИВНОЇ ПРАЦІ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ДОСВІДІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

***Анотація.** У статті узагальнено досвід роботи В.О. Сухомлинського з питань організації продуктивної праці учнів.*

***Аннотация.** В статье актуализируются особенности организации производительного труда школьников в опыте работы В.А. Сухомлинского.*

***Annotation.** In the article was organized the experience of V.O. Sukhomlinsky about the organization of a productive labour of pupils.*

Концепція профільного навчання вимагає розробки якісно нового проектно-технологічного підходу до трудової підготовки школярів, наукового обґрунтування місця і значення продуктивної праці в ній для професійного самовизначення учнів, їх фізичного, інтелектуального, соціального і духовного розвитку.